

**Quæstionum Canoniarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Librum I. Decretalium, Per quadraginta, & tres Titulos distributum, in
quo agitur De Constitutionibus, Seu Legibus universim ...

Krimer, Ferdinand

Augustæ Vindelicorum, 1706

§. V. Quæ proprietas verborum servanda sit in doctrinali legis
interpretatione?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73031)

jure habetur *pro consensu concordii*, ut notat Gloss. & Panormit. in c. *Cum olim*, de re judicat. ita Suarez l. 6. de legibus c. 1. n. 18.

954. Not. 4. in legis interpretatione mentem, ac intentionem Legislatoris valde rationabiliter colligi ex proemio, & initio legis; quia ibi frequenter exprimitur finis, & ratio, seu causa, propter quam lex fertur. Ex fine enim directè quæsto rationabiliter colligitur intentio; ille enim est hujus meta, in quam prudens Legislator collimat, ut colligitur ex L. *Regula*, ff. de juris, & facti ignorant. L. *fin.* ff. de testamentar. tutel. ita Suarez cit. n. 11. Tiraquei. tract. *Cessante causâ, limitat.* 1. n. 65. Emmanuel Rodriguez tom. 1. regul. quest. q. 11. a 6. & alij.

§. V.

Quæ proprietas verborum servanda sit in doctrinali legis interpretatione?

955. **S**ignificatio verborum est certa demonstratio sensus, qua qualibet res exprimitur, dictionis attributione, seu, est verus verborum, & rerum intellectus, quo qualibet res (verbis expressa) tanquam in picta tabella, oculis quasi subjicitur; sic Peteyra in *Elucidar.* n. 1932. Vnde, cum inquiratur de verborum proprietate, non consideratur præcisè verborum cortex, seu verba secundum id, quod materialiter sonant; sed secundum significationem naturalem, juridicam, seu civilem, vel usualem. *Naturalis* verborum significatio hic accipitur secundum eam, quam habent ex institutione; *Usualis*, quæ ex communi usu hominum; *Juridica*, seu *civilis*, quam ex sola fictione juris, & per quandam quasi translationem; ita Castropal. p. 1. tr. 3. D. 5. p. 8. §. 3. n. 7. ex quo vides, aliam esse verborum proprietatem naturaliter, vel usualiter; hæc enim ferè coincidunt; aliam juridicè, seu civiliter.

956. Certum autem est, quòd sæpe vox aliqua, seu verbum *in civili, seu juridica* significatione comprehendat aliquid non comprehensum *sub eadem in significatione naturali, vel usuali*; & e contra. Sic nomen *mortis* ex usuali hominum significatione dicitur *de naturali*, seu physica

Tom. I.

morte; in civili tamen, & juridica etiam dicitur *de professione religiosa, & exilio*, sed solum quoad quosdam juris effectus; qui aliàs non consequuntur nisi mortem naturalem. *Filius* usualiter dicitur solum *de naturali*; juridicè etiam, & legaliter, seu civiliter *de adoptivo*. *Nobilis* naturaliter est, *jure sanguinis*; juridicè, etiam *Principis privilegiò* &c. quibus positus;

Resp. quando dicitur in interpretatione legis, servandam esse proprietatem verborum, per se loquendò debere intelligi *de naturali*; hæc enim principalis est; & juridica, seu civilis tali voci solum tribuitur per analogiam; & ideo, *verbum in significatione civili acceptum sumitur potius analogicè, quàm propriè*. Sic ista vox *etas perfecta*, in propria significatione, stat *pro naturali*; in civili etiam pro ea, quæ habetur *beneficiò Principis* per veniam ætatis.

Ex hoc oritur quæstio, an, quoties dubitatur, in qua significatione verba legis, præcepti, vel privilegij accipienda sint, declaratio, seu interpretatio fieri debeat solum juxta verborum proprietatem communem, seu naturalem, an etiam secundum civilem? deinde, an, si verbum habeat duplicem significationem, vel ex impositione, vel ex usu, sumi debeat secundum utramque, vel unam tantum, & quam? R. omnino standum esse dictis in *num. preced.* quòd *per se loquendò* interpretatio doctrinalis fieri debeat, ut verba sumantur in proprietate, ac sensu naturali, qui nimirum communi hominum uti, & acceptione habetur; ratio est ex *num. cit.* Nam, nisi cogat ratio, vel necessitas, præsumi debet, Legislatorem, dum legem tulit, usum esse verbis, in ea significatione, quam habent naturaliter, & ex communi usu hominum; ut diximus *in præmissis*.

Dixi, *per se loquendò*. Nam in lege, vel *dispositione favorabili*, non solum significatio verborum naturalis, & communis, seu usualis, sed etiam juridica, seu civilis attenditur, & secundum utramque lex extenditur. Hoc enim petit ratio favoris. Et ideo in interpretatione doctrinali legis favorabilis lex extenditur, *quantum patitur significatio verborum etiam usualis, & civilis, cujus ratio est ex regula: Odiâ, de*

F f 2

regul.

regul. jur. in 6. & L. in testamentis, ff. eod. ibi: *odia restringi, & favores convenit ampliari*. Et ideo in dispositione favorabili, nomine filij, venit etiam adoptivus, licet filius naturaliter significet solum naturalem; & nomine legitimi venit etiam legitimatus, licet hic in sola proprietate, seu significatione civili sit legitimus; ita Suarez l. 6. de legibus c. 6. n. 2. Bonacin. D. 1. q. 1. p. 8. à n. 9. & alij. Hinc, quando dicitur, *favorabilia esse amplianda*, seu habere latam interpretationem, sensus est, *dispositionem favorabilem extendi posse, quantum patitur proprietates verborum, tam naturalis, & usualis, quam civilis; non tamen ultra*.

960. Ex hoc fit, quod, cum dicitur *odia, seu dispositionem odiosam esse restringendam*, sensus sit, *quod dispositio odiosa non debeat extendi ultra proprietatem, seu significationem verborum naturalem, seu usualem*, atque adeo ad ea tantum, de quibus verba dispositionis in naturali, & usuali verborum proprietate verificantur, & non ultra; adeoque extendi non posse ad ea, de quibus in sola proprietate civili verba talis dispositionis verificantur. Et ideo dispositio odiosa, loquens de *Monachis*, non extenditur ad *Clericos*. Nam in odiosis *Clericus* non significatur verbò *Monachi*, acceptò in significatione naturali; secus in dispositione favorabili. Hinc in dispositione *pœnali* (cum odiosa sit) *mitior interpretatio facienda est*, nimirum non lata, sed quæ Reum minimè gravat, servata tamen naturali verborum proprietate, ultra quam extendi non debet, ut dicitur in *cit. reg. Odia*, & L. *fin. ff. de pœnis*.

961. Si autem contingat, quod in aliqua dispositione, vel lege verba juxta naturalem proprietatem habeant duplicem significationem, in utraque accipienda est, si lex favorabilis sit, & utraque accommodari possit ei, in cujus favorem dispositio directè tendit; hoc enim exigit favor, & intentio disponentis, qui directè intendit favorem præstare: at ubi dispositio est odiosa (puta, si lex sit *preceptiva, correctoria, pœnalis*) & utrumque sensum retinere non potest, in dubio mitior interpretatio, seu sensus eligendus est spectatà tamen legis materià. Constat ex L. *Benignior, ff. de legibus*, & *reg. 48. ff. de reg. juris*, ibi: *quoties idem sermo duas sententias exprimit; ea potis-*

simùm accipitur, quæ rei gerenda aptior est. Nam *odia restringi convenit*, hoc est, in mitiori, & minùs gravante sensu verba accipienda sunt, si materia patiat; ita communis cum Saa, V. *Interpretatio*, n. 1. Bartol. in L. *omnes populi, ff. de Just. & jure*, n. 58.

Dixi: *spectatà rei naturà*, seu legis materià. Nam communis Doctorum sensus est, *verba legis esse intelligenda juxta subjectam materiam*, ut dicitur L. *Si uno, ff. locati*, c. *Intelligentia, de Verbor. significat.* ibi: *intelligentia Doctorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermone res, sed rei est sermo subjectus*. Hinc licet verbum debet, præsertim conjunctum particula *omnino*, regulariter importet necessitatem, seu præceptum; quando tamen repugnat materiæ subjectæ, non necessitatem præcepti, sed solum debitum decentiæ, & honestatis importat, ut rectè notat Barbofa de *ditionibus*, V. *debet*, n. 6.

Ex dictis collig. 1. in pœnibus semper faciendam esse verborum interpretationem mitiorem, nimirum intra solam latitudinem proprietatis verborum naturalis, seu usualis, quin extendatur ad civilem; imò etiam in ipsa proprietate naturali ex pluribus, quæ sub illa veniunt, ubi omnia verificari juxta naturalem verborum proprietatem non possunt, eligendum, quod mitius est, ut diximus à n. 960. & seq. Secus autem dicendum in favorabilibus juxta n. 959. quæ autem dispositio censenda propriè sit odiosa, quæ favorabilis, dicemus *infra*.

Collig. 2. ubi tractatur de obligatione imponenda, vel inducenda, strictam esse interpretationem adhibendam, c. *Contingit*, 1. *de jurejurando*, in 6. ubi dicitur, cum quis, antequam assumatur ad certum officium, jurare cogitur generaliter, quod statuta, & consuetudines talium locorum, scripta, & non scripta inviolabiliter observare velit, *obligatio illa generalis, quantumvis jurata, nullatenus extendi possit, aut debeat ad illicita, impossibilia, & libertati Ecclesiastica obvenientia*; sic Nicolaus III. in *cit. c. Contingit*, & habetur etiam L. *quidquid adstringendi, ff. de Verbor. obligat.* Cujus ulterior ratio est; quia non est inducenda nova obligatio (utpote res odiosa, & restringens naturale hominis libertatem) sine manifesta ratione; ita Salas D.

las D. 21. *sect.* 3. §. *octava regula*, & Sanchez l. 1. *matr. D.* 9. n. 11. quos citat, & sequitur Castropalaus p. 1. *tr.* 3. D. 5. p. 3. §. 3. n. 12.

965. Præter hæc not. 1. in legum interpretatione doctrinali Doctores uti communiter juris prudentiâ brocardicâ, quæ idem est, ac axiomatica, cujus materia sunt axiomata, vel regulæ juris, secundum suas ampliaciones, seu extensiones; & fallentias, seu limitationes, ac restrictiones. Nam valde frequenter fallunt, si nudè usurpentur. Sic cum dicitur: *quæ contra leges fiunt, ea ipso jure nulla sunt*, L. *Non dubium*, C. *de legibus*, debet limitari. 1. ut non procedat, si fiat aliquid contra legem prohibentem præcisè factum, vel usum, ut ostendi de *Jure, & Just.* aliàs matrimonium contractum cum impedimento solum impediente, irritum hoc ipso foret. Deinde si lex dicat, *actum debere rescindi*, solum denotat, actum esse irritabilem, vel annullandò eum, si validus erat; vel si nullus, nullitatem declarandò.

966. Et quamvis regulæ juris sint sententiæ, seu propositiones quædam generales, continentes multarum causarum decisiones, & principia, ex quibus quæstiones in jure non decisæ, seu dubiæ resolvi possunt; & ideo, qui talem regulam habet pro se, jus certum habere dicatur, ut notat Andreas Gail. *in novo opere, Consil.* 1. n. 13. ex L. *ab ea parte*, ff. *de probat.* & Bartol. *in L. quoties*, ff. *si quis cautionibus*, ubi dicitur, *eius conditionem potiore esse, qui regulam habet pro se*; procedunt tamen solum cum debita regulæ limitatione.

967. Not. 2. etsi verum sit, prædictas regulas in decisionibus causarum rectè allegari, & in causis non decisis, ac eandem æquitatem habentibus, jus facere, per L. *non possunt*, ff. *de legibus*, ut propterea dicatur, *sententia contra regulas juris lata, perinde, atque illa, quæ contra leges, aut Canones lata est, ipso jure nulla esse*, ut colligitur ex c. *Contingit*, de *appellat.* hoc tamen debere intelligi de illis in sensu, quo immunes sunt à fallentiis, quibus plurimum expositæ sunt, ut passim liquet apud Aucthores, qui commentarios ediderunt in regulas juris. Qui tamen allegatam regulam negaret in casu, pro quo assumitur, fallentiam ejus probare teneretur, ut notat

gloss. in L. Non aliter, 69. ff. *de legat.* 3. V. *Testatorem.*

968. Not. 3. inter alias interpretationis doctrinalis regulas etiam hanc observari, quod taliter facienda sit, *ut in dubio potius valeat res, quam ut pereat*, adeoque facienda sit potius pro valore, quam nullitate actus. Quia *nemo presumendus est inutiliter operari per l. 3. ff. de militar. testam.* L. *quoties* 2. ff. *de reb. dubiis.* L. *quoties*, de *V. O. ita Menoch. de presumpt.* l. 6. *presumpt.* 5. Sanchez l. 1. *matr. D.* 38. n. 4. & l. 3. D. 35. n. 19.

969. Not. 4. quando lex procedit solum ex *suppositione* (v. g. imponens obligationem confitendi peccatum commissum; vel solvendi debitum contractum) obligationem non esse certam, quando incerta est suppositio; consequenter in dubio non esse pronunciandum pro obligatione, ubi par est causa, seu ratio pro non existentia, & existentia suppositionis. Ratio est ex n. 964. & dictis ex *professo l. 4. à n. 2439.* & quia fieri potest, quod is, contra quem in favorem legis quis pronunciat, propter majorem apparentiam veri pro existentia conditionis, seu suppositionis, habeat pro se etiam rationabilem apparentiam veri, contra existentiam suppositionis, licet non tantam, prudenter ab obligatione adhuc liberari poterit, si rationabiliter simul allegare possit titulum possessionis ab immunitate talis obligationis ante subortum dubium, ut colligi potest ex *dict. à n. 852.* Nam in eo casu etiam stante tali apparentiâ veri alteram excedente, sed adhuc incertâ, potior erit conditio possidentis.

970. Not. 5. cum dantur diversæ opiniones Doctorum plerumque contrariæ, ac inter se oppositæ (quæ in re aliud non sunt, quam doctrinalis interpretatio legis, de cujus sensu, vel intentione quæstio ventilatur) quarum quælibet secundum se habet *rationabilem, incertam* tamen apparentiam veri (consequenter dignitatem, & meritum prudentis, & rationabilis assensus) neutrâ alterum in momentis rationum notabiliter excedente, cæteris paribus standum pro ea, quæ pronuntiat in favorem ejus, pro quo militat ratio *possessionis*; nam hæc eo casu potiore reddit ejus conditionem etiam extra materiam justitiæ, ex n. 854.

Dixi, *neutra alteram notabiliter excedente*; 971.

cedente; nam ubi utrinque est rationabilis apparentia veri, seu meritum ad prudentem assensum, licet in uno cum aliquo excessu; non propterea hujus opinio, nixa fundamento habente majorem apparentiam veri, seu meritum prudentis assensus elidit dignitatem & meritum, & vim alterius in actu primo ad prudentem assensum. Nam licet motum bilancis in actu secundo ex incumbente aliquo corpore seorsim sumpto secuturum, corpus paris ponderis impositum alteri lanci impediatur; certum tamen est, quod neutrum alteri tollat vim motivam in actu primo. Ab his autem, quatenus mutuò se impediunt ab actu secundo, non bene fit argumentum ad potentiam rationalem, qualis est intellectiva, quæ in incertis subest imperio voluntatis, quæ propositis rationibus ad hoc potius, quam illud, etiam ex æqualibus eligendum, vel imperandum, licet in objecto sit æqualitas, rationabiliter prodire potest in imperium unius æqualium præ alio, quin his accedat pondus prævalendi; modò pondus in voluntate sit potius pro hoc, quam pro illo.

972. Sit res in exemplo: proponitur homini, Deum dixisse, Verbum esse incarnatum; se esse unam numerò substantiam, & hanc ipsam numerò substantiam, esse tres personas inter se verè, ac realiter distinctas; consequenter, utrumque credendum esse, quia Deus dixit, sic esse. Oboritur illi dubium, an sit credibile, Deum hoc dixisse; Afferuntur pro utraque parte, affirmante scilicet, & negante, pro, & contra rationes. Pro affirmando, motiva credibilitatis, quæ apparent moraliter evidentiæ; pro negando, motiva luminis & rationis naturalis, quæ apparent physice, si non evidentiæ, saltem certa, eò quod Deus falsum dicere non posset; falsum autem diceret, si prædictas propositiones dixisset, cum ratio naturalis omnino reprobet idem numerò, manere idem numerò, & tamen identificari tribus realiter distinctis, quorum quodlibet sit idem omnino in substantia, quod alterum; sic enim idem esset, & non esset, quod metaphysicè implicat.

973. In hoc casu dubij, cum intellectus ex nulla parte necessitetur ad assensum, vel dissensum de credibilitate, quod Deus hoc dixerit, nihilominus, licet motiva suaden-

tia credibilitatem appareant solum moraliter evidentiæ; & negantiæ appareant physice evidentiæ, vel saltem certa, voluntas prudenter imperat assensum pro credibilitate ex motivis, quorum apparentia veri, minor est, apparentiæ veri contra credibilitatem (nam quod solum moraliter est certum, potest physice falsum esse; & certitudo physica naturaliter falli non potest) ergo dici non potest, quod, si motiva contra credibilitatem, etiam apparenter fortiora, vim motivam pro credibilitate sic elidant, ut propter eorum excessum eis tollant vim inclinandi ad assensum credibilitatis, & voluntati vim, prudenter imperandi assensum; aliàs nec iudicium credulitatis, nec pia affectio, seu imperium voluntatis subsequens esset prudens. Unde magnum discrimen est inter mobile & movens corporale motu locali; & inter mobile, ac movens rationale motu intellectualli; mobile enim corporale, non potest moveri ex imperio voluntatis non imprimente novum impetum extrinsecus impressum mobili, prævalentem contra gravè, obnitens motui causandò ab alio æqualiter gravi, ut patet experientiæ; mobile autem rationale moveri potest imperiò voluntatis, quin mobili rationali imprimat novum pondus rationale: si enim voluntati appareat rationabiliter melius, eligere hic & nunc assensum præ dissensu, potest ex parte intellectus vis motiva rationum assentiendi, vel dissentendi inanere æqualis, modò ex parte voluntatis ratio, volendi hoc, sit major ratione volendi alterum, paris de se bonitatis.

§. VI.

De legis interpretatione per extensionem casus ad casum.

974. P Otissima quæstio hic est, an, quod lege decissum est in uno casu, etiam intelligi aut possit, & debeat de alio sub verbis legis non comprehenso, & hoc propter similitudinem, vel identitatem rationis etiam in casu non expresso? Hæc quæstio frequentissima est; præsentim apud imperitos Judices (de quibus merito conquestus est Gregorius XIV. summus Pontifex, in sua constitutione: Cum aliis nonnulli, de qua dicemus infra n. 982.) ob quamvis similitudi-